

RAPPORTAGE INDUSTRIEEL PARTICIPATIEBELEID 2017-2018

Inleiding

Deze rapportage bestaat uit 3 delen. Eerst wordt ingegaan op de uitgangspunten voor en actualisatie van het Industrieel Participatie (IP-)beleid als gevolg van de herziene Defensie Industrie Strategie (DIS) uit 2018. Zowel de gewijzigde veiligheidssituatie als de ontwikkelingen op het gebied van Defensie & Veiligheid in Europa geven aanleiding om het IP-beleid te actualiseren. Vervolgens wordt een stand van zaken gepresenteerd van de Europese initiatieven die moeten leiden tot een meer efficiënte en competitieve Europese Defensie Technologische en Industriële Basis. Tenslotte komen de kwantitatieve resultaten van het IP-beleid aan de orde, waarin de nog lopende overeenkomsten, die zijn afgesloten onder het oude compensatiebeleid, zijn meegenomen.

1. Uitgangspunten voor en actualisatie van het Industrieel Participatiebeleid

a. De herziene DIS 2018

Omdat Nederland niet alleen defensietaken uitvoert in bondgenootschappelijk verband, maar ook zelfstandig taken uitvoert, zowel in het Koninkrijk der Nederland als daarbuiten, dragen het behoud van kennis op het gebied van defensie- en veiligheidstechnologie, en van het buitenland onafhankelijke logistiek direct bij aan de Nederlandse veiligheidsbelangen. Het is onwenselijk om voor bepaalde specifiek geïdentificeerde technologieën en systemen zowel qua kennis als industriële en operationele capaciteiten volledig afhankelijk te zijn van een (bevriende) andere mogendheid. Nederland hecht aan de mogelijkheid om in het kader van de eigen soevereiniteit en de bescherming van de wezenlijke belangen van de nationale veiligheid in voorkomend geval te beschikken over eigenstandige en autonome capaciteiten die ingezet kunnen worden indien de nationale veiligheid wordt bedreigd of een lopende operatie snel en effectief dient te worden ondersteund.

Om de slagkracht en operationele inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht en de kennis die hiervoor nodig is te kunnen waarborgen, moet Nederland terug kunnen vallen op kennis en industriële capaciteiten. Het is belangrijk dat deze industriële basis deel uitmaakt van internationale toeleveringsketens van (in het buitenland gevestigde) wapensysteemboewers (OEM's) om toegang te hebben tot en op continue wijze bij te dragen aan state-of-the-art (productie- en instandhoudings-) technologie, welke op haar beurt noodzakelijk is voor het (blijven) borgen van operationele inzetbaarheid.

Voor de opbouw en instandhouding van kennis, technologie en industriële capaciteiten en het opdoen van voldoende ervaring met het ontwikkelen, produceren en onderhouden van wapensystemen alsmede het (blijven) voldoen aan militaire standaarden van state-of-the-art defensiesystemen zijn voor Nederland, als middelgroot land, directe relaties met grote defensiebedrijven noodzakelijk. Door het beperkte aantal OEM's op het Nederlandse grondgebied en gegeven de beperktere absolute omvang van de Nederlandse defensiebegroting (afgezet tegen de grotere lidstaten) is het bovendien niet of minder vanzelfsprekend dat Nederlandse bedrijven op een structurele continue wijze meedraaien in ontwikkeling-, productie- en onderhoudsketens van defensie- en veiligheidsmaterieel. Het gevolg hiervan is dat de instandhouding van noodzakelijke industriële capaciteiten een lastige opgave is. Hierdoor kan de bijdrage aan zowel de bescherming van de wezenlijke belangen van nationale veiligheid als de bescherming van de gehele Europese Unie onder druk komen te staan.

Nederland wil blijven beschikken over een eigen technologische en industriële basis, zodat de eigen nationale veiligheid kan worden geborgd en een zeker autonoom handelingsperspectief behouden blijft. Bij het ontbreken van een dergelijke basis zal Nederland volledig afhankelijk zijn van de kennis, en productie- en onderhoudscapaciteiten van leveranciers die onder controle staan van (al dan niet bevriende) mogendheden. Om dit te borgen heeft de Nederlandse regering een Defensie Industrie Strategie (DIS) vastgesteld in 2007 en aangepast in 2013. Met een veranderende Europese context en veiligheidssituatie heeft Nederland in 2018 een traject gestart om haar DIS uit 2013 [Kamerstuk 31125 nr. 20 d.d. 19-12-2013] wederom te herzien.

De herziene DIS, die op 15 november 2018 door de Ministeries van EZK en Defensie is aangeboden aan de Tweede Kamer [Kamerstuk 31125 nr. 92 d.d. 15-11-2018], presenteert de gewenste Nederlandse Defensie Technologische en Industriële Basis (DTIB) en geeft aan welke kennis, technologie en industriële capaciteiten zoveel als mogelijk nationaal moeten worden verankerd om de wezenlijke belangen van nationale veiligheid te kunnen beschermen. De herziene DIS geeft een verdere detaillering van de DIS 2013, waarin werd uitgegaan van vijf prioritaire technologiegebieden, naar tien kennisgebieden, elf technologiegebieden en een set aan industriële capaciteiten. Op deze gebieden is Nederland innovatief en kunnen de beste producten tegen de beste prijs worden geleverd. Aangezien Nederland hier onderscheidend is, zijn de gebieden dus niet alleen van belang voor het beschermen van de wezenlijke belangen van nationale veiligheid, maar kan Nederland dus ook de Europese DTIB versterken en een hoogwaardige bijdrage leveren aan de Europese veiligheid. Zo wordt Nederland een aantrekkelijke partner in internationale samenwerkingsprogramma's.

Bij de herziening van de DIS is ook nadrukkelijk gekeken in hoeverre de instrumenten nog passend en actueel zijn binnen de huidige Europese en pan-Europese context. De herziene DIS presenteert dan ook een aantal bestaande en nieuwe instrumenten ten behoeve van een versterking, bescherming en internationale positionering van de Nederlandse DTIB. Eén van de instrumenten die in de DIS 2018 wordt benoemd en actualisatie behoeft is het IP-beleid dat wordt uitgevoerd door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

b. De actualisatie van het industrieel participatiebeleid

Het IP-beleid is essentieel voor het realiseren van de in de DIS geformuleerde doelstellingen. Het IP-beleid wordt enerzijds ingezet om de Nederlandse DTIB verder te versterken en anderzijds om Nederlandse defensiebedrijven en kennisinstituten te positioneren binnen de veelal gesloten en op nationaal niveau georganiseerde Europese en trans-Atlantische toeleveringsketens van ontwikkeling, productie en instandhouding van defensiematerieel. IP stimuleert ten eerste duurzame samenwerking tussen buitenlandse OEM's en in Nederland gevestigde bedrijven, ten tweede het toegang krijgen tot en ontsluiten van de relevante en nieuwe technologieën, kennis en ervaring en ten derde het op basis van concurrerende voorwaarden openen van de veelal gesloten internationale toeleveringsketens. Dit helpt in het internationaal positioneren van het Nederlands bedrijfsleven en het creëren van een *level playing field*. Daarmee kan een waardevolle bijdrage aan de Europese industriële basis worden waargemaakt en wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de Nederlandse en Europese veiligheid.

Nederland past, in lijn met het tempo van de ontwikkeling van de veiligheidssituatie en defensiesamenwerking in Europa, haar beleid continu aan. Bij de vaststelling van richtlijn 2009/81/EG bijvoorbeeld is het toenmalige compensatiebeleid afgeschaft en vervangen door het huidige IP-beleid dat juist expliciet is toegespitst op afgebakende gebieden die van wezenlijk belang zijn voor de Nederlandse veiligheid. In de herziene DIS 2018 zijn zowel de wezenlijke belangen van nationale veiligheid als de in Nederland benodigde kennis- & technologiegebieden en industriële capaciteiten om de wezenlijke veiligheidsbelangen duurzaam te kunnen borgen in nog meer detail uitgewerkt dan in de DIS 2013.

De in de herziene DIS gepresenteerde kennisgebieden, technologiegebieden en set aan industriële capaciteiten zullen in het geactualiseerde IP-beleid centraal komen te staan. Het geactualiseerde IP-beleid, dat vanaf de tweede helft van 2019 zal worden toegepast, zal, binnen de kaders van de Europese aanbestedingsregelgeving, dus nog meer worden gericht op de bescherming van de wezenlijke belangen van nationale veiligheid.

c. Verwerving van defensiematerieel en relatie industrieel participatiebeleid

Industriële Participatie is verbonden met de verwerving van defensiematerieel, maar maakt geen onderdeel uit van het aanbestedingsproces van Defensie. Bij verwerving geldt als uitgangspunt dat de Aanbestedingswet 2012 (AW2012) of de Aanbestedingswet op defensie en veiligheidsgebied (ADV) wordt toegepast. Zowel binnen de AW2012 als de ADV zijn er verschillende aanbestedingsprocedures (en uitzonderingsbepalingen) die ingezet kunnen worden afhankelijk van de aard en inhoud van de opdracht en specifieke behoeften verbonden aan de opdracht. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een prijsvraag uit te schrijven of kunnen raamovereenkomsten worden

afgesloten. Aanvullend daarop staan in de ADV enkele specifieke bepalingen op het punt van gegevensbeveiliging en bevoorradingszekerheid die in de aanbestedingsprocedure kunnen worden toegepast en de nodige eisen stelt aan deelnemende marktpartijen en de wijze waarop een opdracht wordt uitgevoerd.

In afwijking van bovengenoemd uitgangspunt kan in bijzondere gevallen, indien de bescherming van de wezenlijke veiligheidsbelangen van het Koninkrijk dit vergt, een beroep op artikel 346 VWEU worden gedaan. In dat geval hoeven de procedures van de AW2012 of de ADV niet te worden gevolgd. Voor een beroep op artikel 346 VWEU moet aan enkele voorwaarden worden voldaan. Dit betreft de volgende vier voorwaarden: (1) een wezenlijk belang van nationale veiligheid verzet zich tegen toepassing van de ADV, (2) het betreffende materieel moet voorkomen op een lijst van militair materieel uit 1958 wanneer de verwerving ziet op militair materieel, (3) de civiele markt mag niet worden verstoord en (4) de maatregel moet noodzakelijk en proportioneel zijn. Dat laatste betekent onder meer dat onderbouwd moet worden waarom de mogelijkheden die de ADV biedt niet voldoende zijn om de wezenlijke belangen van nationale veiligheid te kunnen waarborgen.

Voor elke aanschaf afzonderlijk ('case-by-case') zal een afweging moeten worden gemaakt of de verwerving een directe koppeling heeft met een specifiek geïdentificeerd wezenlijk veiligheidsbelang en welke procedure onder de AW2012 of de ADV het meest geschikt is. Daarbij wordt bekeken welke eisen en voorwaarden verbonden kunnen en moeten worden aan de opdrachtverlening gelet op het wezenlijke veiligheidsbelang. Indien de AW2012 of de ADV onvoldoende mogelijkheden bieden om de wezenlijke veiligheidsbelangen te waarborgen, kan een beroep op artikel 346 VWEU worden gedaan. Bij elke aanschaf zal – conform het toetsingskader verwerving - een afweging plaatsvinden of het systeem moet worden ontwikkeld, of dat wordt besloten tot verwerving van reeds bestaande technologie van de markt ("COTS/MOTS"). Een COTS/MOTS-product is over het algemeen sneller te leveren en kent minder (technische en financiële) risico's. Daar staat tegenover dat Nederland met een COTS/MOTS-product over het algemeen niet beschikt over unieke capaciteit. Ook de vraag of er wel of niet wordt gekozen voor een procedure met concurrentiestelling is relevant. Een procedure zonder concurrentiestelling lijkt eenvoudiger uit te voeren, maar er is dan minder zeker dat Nederland het beste product voor de beste prijs verwerft.

Voor elke aanschaf door Defensie van meer dan € 5 miljoen zal getoetst worden of een inzet op het realiseren van industriële participatie in samenwerking met de geïnteresseerde partijen tot de mogelijkheden behoort en daarmee kan bijdragen aan het beschermen van de wezenlijke veiligheidsbelangen zoals geïdentificeerd in de DIS. Om wezenlijke nationale veiligheidsbelangen, inclusief industriële capaciteiten, te beschermen wordt dan in voorkomende gevallen gebruik gemaakt van het uitzonderingsartikel 346 VWEU. De Europese Commissie stelt zich op het standpunt dat Art 346 VWEU strikt dient te worden uitgelegd en heeft zich in dat kader expliciet uitgesproken tegen het verstoren van de werking van de interne markt door afspraken over industriële tegenprestaties ('offset'). Daarom worden afspraken voor industriële participatie gemaakt op basis van de bescherming van wezenlijke veiligheidsbelangen en niet op basis van economische overwegingen.

d. Ingebrekestelling

De Europese Commissie (CIE) heeft aangegeven dat in haar ogen een onrechtmatig gebruik van artikel 346 VWEU door lidstaten een grote hindernis vormt in de totstandkoming van een interne markt op het gebied van defensie en veiligheid. Nederland onderschrijft het belang van een open, transparante en goed functionerende defensiemarkt en concurrerende defensie industrie, maar behoudt zich het recht voor om net als andere landen wezenlijke veiligheidsbelangen te beschermen.

De CIE heeft Nederland op 25 januari 2018 in gebreke gesteld. De CIE is van mening dat Nederland een onterecht beroep doet op artikel 346 VWEU ter rechtvaardiging van IP-beleid.

Op 28 maart 2018 heeft EZK een formele reactie inzake de ingebrekestelling op het gebied van IP-beleid - afgestemd met de Ministeries van Defensie en van Buitenlandse zaken - aan de Europese

Commissie gestuurd. In deze reactie is de positie van de Nederlandse autoriteiten op de ontwikkelingen ten aanzien van de Europese Defensiemarkt gepresenteerd. Ook zijn de Nederlandse autoriteiten ingegaan op de functie en het belang van het beleid inzake industriële participatie en de werking ervan als onderdeel van de implementatie van de Defensie Industrie Strategie. Tot slot is er stapsgewijs antwoord gegeven op de door de Europese Commissie ingebrachte bezwaren.

Naar aanleiding van de reactie is een actieve dialoog ontstaan tussen de CIE en de Nederlandse autoriteiten teneinde het Nederlandse Industriële participatiebeleid nader toe te lichten. Tijdens deze dialoog zijn diverse bezwaren geadresseerd en is inzicht verkregen in en respect ontstaan voor elkaars standpunten. Daarnaast zijn constructieve oplossingen geïdentificeerd teneinde de resterende bezwaren te mitigeren. De besprekingen hebben geresulteerd in door Nederland te nemen vervolgstappen. Daarnaast is tijdens deze besprekingen de herziene Nederlandse DIS afgestemd met de CIE. Op 17 december 2018 zijn de vervolgstappen en de herziene DIS middels een formele brief aangeboden aan de CIE. De Nederlandse autoriteiten zijn nog in afwachting van een formele reactie. Het is dus nog onduidelijk of de geïdentificeerde vervolgstappen leiden tot een beëindiging van de ingebrekestelling. In de kwartaalbrief "de stand van zaken bij de implementatie van EU-richtlijnen in de Nederlandse wet- en regelgeving" van de minister van Buitenlandse Zaken wordt de Tweede Kamer op de hoogte gehouden van ontwikkelingen t.a.v. de ingebrekestelling.

2. Beleidsmatige ontwikkelingen in Europa relevant voor de defensie- en veiligheidsindustrie

a. Beleid gericht op de Europese Defensiemarkt

De Europese Unie speelt pas relatief kort een rol op het gebied van Defensie. In 2004 is het Europees Defensie Agentschap opgericht om de samenwerking in Europa bij het ontwikkelen van defensiecapaciteiten te versterken. Hier hoorden ook (vrijwillige) afspraken bij over een efficiëntere markt voor defensiematerieel en versterking van de Europese defensie industrie. In 2006 heeft de Europese Commissie een plan gelanceerd om de defensiesector in Europa te versterken. Dat is in eerste instantie gericht op de interne markt met de Europese aanbestedingsrichtlijn nr. 2009/81/EG en richtlijn nr. 2009/43/EG voor het verkeer van militaire goederen tussen Europese lidstaten. In februari 2013 is richtlijn 2009/81/EG omgezet in Nederlandse wetgeving met de Aanbestedingswet op het gebied van Defensie en Veiligheid (ADV). Sindsdien zijn de inspanningen van de Europese Commissie vooral gericht geweest op de implementatie van de richtlijnen.

In 2016 is de richtlijn door de Europese Commissie geëvalueerd. Dit heeft niet geleid tot voorstellen voor wijzigingen van de richtlijn. Wel heeft de Europese Commissie de richtlijn op een aantal punten met separate notities nader uitgelegd.

Er worden voorzichtige stappen gezet op weg naar een meer open Europese Defensiemarkt en een internationaal gelijk speelveld voor de defensie- en veiligheidsindustrie. De richtlijn 2009/81/EG wordt inmiddels in alle Europese landen toegepast echter niet op dezelfde wijze en met dezelfde intensiteit.

Een belangrijke tekortkoming van de richtlijn is de beperkte doorwerking van de concurrentie die door aanbesteding wordt nagestreefd op het niveau van toeleveranciers. Voor defensiesystemen is er in de regel een beperkt aantal aanbieders. Echte verbetering van de concurrentiekracht moet dus komen door gebruik te maken van de concurrentiekracht en het innovatief vermogen van toeleveranciers. Toeleveringsketens hebben echter een overwegend nationaal karakter. Het is dus van belang dat er aandacht is voor de totstandkoming van een open markt op het niveau van toeleveranciers en dat grensoverschrijdende leveringen van defensie(sub)systemen en diensten worden gestimuleerd en blokkades worden weggenomen. In de Europese Raad is op initiatief van Nederland en met steun van vele lidstaten het probleem dat toeleveranciers hebben om toegang te krijgen tot internationale toeleveringsketens geagendeerd. De Europese Commissie is verzocht om met aanvullende maatregelen te komen om te zorgen dat toeleveranciers uit de hele EU een kans hebben toe te treden tot toeleveringsketens van defensiesystemen. De Europese Commissie heeft hiervoor een expertgroep in het leven geroepen, bestaande uit vertegenwoordigers van zowel

lidstaten als industrie. Deze expertgroep heeft in December 2016 een advies uitgebracht. De Europese Commissie heeft in 2017 en 2018 een aantal *guidance notes* gepubliceerd om lidstaten te ondersteunen in de toepassing van richtlijn 2009/81/EG om de mogelijkheden voor grensoverschrijdend MKB in de leveringsketens te vergroten.

b. Beleid gericht op de Europese Defensie industrie

Na de Europese Raad in december 2013 heeft de Europese Commissie zich ook gericht op de versterking van de defensiesector. Dit heeft geresulteerd in het European Defence Action Plan (EDAP) en de ontwikkeling van het Europees Defensie Fonds (EDF). Hierover is de Kamer in 2017 en 2018 geïnformeerd (Kamerstuk 22 112, nr. 2302, Kamerstuk 22 112, nr. 2374, en Kamerstuk 22 112, nr. 2676). Het EDF bestaat uit twee delen: het eerste is gericht op onderzoek en technologie met een verwachte omvang van €4.1 miljard euro en het tweede deel is een ontwikkelingsprogramma met een verwachte omvang van €8.9 miljard in het nieuwe Meerjarig Financieel Kader. Vanaf 2017 is een voorbereidingsprogramma *Preparatory Action Defence Research* gestart van €90 miljoen verdeeld over 3 jaar en is er een budget van €500 miljoen beschikbaar gesteld van 2019-2020 voor een pilot van het Europese Defensie Industrieel Ontwikkelingsprogramma (EDIDP). Onder andere haalbaarheidsstudies en de ontwikkeling van prototypes kunnen uit dit budget worden gefinancierd. Op termijn moet dit leiden tot verbetering van defensiesamenwerking tussen lidstaten en gezamenlijke ontwikkeling van Europese defensie capaciteiten, waarbij duplicatie moet worden voorkomen en/of interoperabiliteit moet worden verbeterd. Over de voortgang op het gebied van EU defensie initiatieven wordt de Kamer op regelmatige basis geïnformeerd met Kamerbrieven.

Een andere belangrijke ontwikkeling op Europees niveau is de oprichting van de Permanent Gestructureerde Samenwerking (PESCO). PESCO intensificeert de samenwerking tussen groepen lidstaten op gebied van veiligheid en defensie. De bedoeling is dat dit ook bijdraagt aan de gezamenlijke ontwikkeling van defensie-capaciteiten en verbetering/versnelling van het vermogen van de EU om militaire missies uit te voeren. Ten slotte heeft de European Defence Agency (EDA) een capaciteitsplan ontwikkeld dat inzicht geeft in de benodigde capaciteiten in Europa. Zo wordt samenhang in capaciteitsontwikkeling gecreëerd.

Ook de NAVO zit niet stil als het gaat om de ontwikkeling van capaciteiten. De NATO Industrial Advisory Group (NIAG) verbindt de defensie-industrieën van NAVO-partners. De NAVO is van mening dat ze de industrie dicht bij moet organiseren, zodat deze kan bijdragen aan de ontwikkeling van militaire capaciteiten en oplossingen. Daarnaast kan de NIAG trans-Atlantische samenwerking bevorderen en adviseren over te hanteren standaarden.

De additionele middelen die beschikbaar komen voor gezamenlijke projecten gecombineerd met de verhoging van de defensiebudgetten in veel landen kunnen van grote invloed zijn op de verhoudingen binnen de defensie sector.

De Nederlandse industrie heeft met zijn concurrentiekracht en innovatief vermogen een sterke uitgangspositie heeft om een rol van betekenis te spelen, maar zal deze alleen kunnen effectueren met een gerichte strategie en in samenspel met de overheid. Nederland wil op termijn bij de top 10 van Europese landen behoren ten aanzien van de toegekende middelen uit het EDF. EZK zal zich daartoe samen met Defensie, en overige departementen, inspannen om de Nederlandse defensie-industrie en kennisinstituten te ondersteunen bij hun initiatieven om deel te nemen aan de Europese programma's die in het kader van het EDF worden ontwikkeld. Om deze ambitie te ondersteunen en de nationale inzet af te stemmen is de Interdepartementale Coördinatiegroep Europese Defensie Samenwerking (ICG EDS) ingesteld, beurtelings voorgezeten door het Ministerie van Defensie en EZK. Daarnaast is, naar analogie aan het F-35 programma, een bijzonder vertegenwoordiger aangesteld, te weten generaal b.d. Tom Middendorp.

3. Resultaten van het industrieel participatiebeleid (IP-beleid) over 2017-2018

De getallen in deze rapportage betreffen de realisatie uit de lopende IP-verplichtingen en zijn getoetst door de Audit Dienst Rijk (ADR). De gerapporteerde resultaten sluiten aan op de rapportage over 2015 en 2016 die aan de Tweede Kamer zijn gerapporteerd met Kamerstuk 26231 nr. 29 d.d. 21 december 2017.

In vorige jaarrapportages werd er gerapporteerd op basis van een streefwaarde voor de prestatie-indicator voor de invulling van industriële participatie (IP) verplichtingen in de begroting van Economische Zaken en Klimaat. Dit cijfer betrof het voortschrijdend 5-jaars gemiddelde dat aan zgn. 'IP-claims' wordt goedgekeurd. Vanaf 2017 is er echter geen prestatie-indicator voor het Industrieel Participatiebeleid meer in de begroting opgenomen. Deze indicator past niet meer in de huidige opzet van de begroting. Daarbij past een kwantitatieve indicator ook niet goed meer bij het uitgangspunt is dat het Industrieel Participatiebeleid gericht is op het versterken van de Nederlandse defensie technologische en industriële basis en daarmee de essentiële veiligheidsbelangen van Nederland.

a. Invulling van de verplichtingen

Van 2014 t/m 2016 is er een afname van gerealiseerde industriële participatie waarneembaar (Tabel 1). Vanaf 2017 is er echter weer een toename gerealiseerde industriële participatie te zien en het is de verwachting dat deze toename de komende jaren zal doorzetten. De belangrijkste redenen voor deze toename zijn:

- door een verruiming van het defensiebudget zal de komende jaren meer materieel door het Ministerie van Defensie worden aangeschaft waardoor er nieuwe IP-overeenkomsten zullen worden afgesloten.
- de herziene DIS biedt meer aanknopingspunten voor IP, binnen de kaders van de Europese regelgeving, dan de DIS uit 2013.

De gerealiseerde industriële participatie bedroeg in 2017 €266 mln en in 2018 €337 mln (Tabel 1).

Tabel 1: Gerealiseerde IP per jaar 2014 – 2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Gemiddeld
Aantal claims	590	532	363	285	310	416
Goedgekeurd	€ 368	€ 306	€ 200	€ 266	€ 337	€ 295
Afgekeurd	€ 208	€ 99	€ 45	€ 37	€ 117	€ 101

Afgeronde bedragen in miljoenen €

b. Defensie gerelateerde industrie en kennisinstellingen

Omdat het beleid er primair op is gericht om het gesloten karakter van de defensiemarkt te doorbreken, wordt specifiek gerapporteerd over het percentage van de gerealiseerde IP dat neersloeg bij de Nederlandse defensie industrie en kennisinstellingen. Van de gerealiseerde IP in 2015 en 2016 werd respectievelijk 63,6% en 69,0% ingevuld met defensie gerelateerde activiteiten. In 2017 was dit 91,4% en in 2018 90,4%. Dit percentage zal in de komende jaren toenemen tot 100% omdat in de nieuwe IP-overeenkomsten alleen activiteiten worden geaccepteerd die gerelateerd zijn aan ontwikkeling, productie of instandhouding van militaire goederen.

c. Inschakeling van het MKB

Eén van de doelstellingen van het beleid is bijdragen aan een evenwichtige en concurrerende toegang van het Midden- en Klein Bedrijf (mkb) tot de internationale leveringsketens van militaire

goederen. In tabel 2 vindt u de totale gerealiseerde IP naar bedrijfsgrootte in de periode 2014-2018. Het percentage gerealiseerde IP dat neerslaat bij het mkb fluctueert. Dit wordt veroorzaakt doordat in sommige jaren er enkele grote opdrachten bij grote bedrijven geplaatst worden. In 2017 en 2018 neemt het aantal grote defensie investeringen weer toe; daardoor komen er meer opdrachten bij grote bedrijven en neemt het percentage dat bij het MKB terecht komt weer wat af.

Tabel 2: Percentages gerealiseerde IP naar bedrijfsgrootte

Werkzame personen	2014	2015	2016	2017	2018	Gemiddeld.
<250	47,7	56,6	69,4	55,7	32,1	52,3
250-500	1,9	10,0	1,7	6,5	8,9	5,8
>500	50,4	33,4	28,9	37,8	58,9	41,9

Omdat de bedrijven uit de categorieën met meer dan 250 werkzame personen ook vaak delen van opdrachten uitbesteden bij kleinere bedrijven, zal het reële percentage van de IP dat is terechtgekomen bij het MKB nog iets hoger liggen.

d. Categorieën activiteiten waarmee IP is ingevuld

In tabel 3 is aangegeven met welke categorieën activiteiten de invulling van de IP-verplichting in 2017 en 2018 is gerealiseerd.

Tabel 3: Categorieën van activiteiten bij invulling IP

Categorie van activiteiten	% 2017	% 2018
Uitbesteding, 'build to print': opdrachten voor bewerkingen vanaf tekening	12,7	6,0
Inkoop van producten	49,0	78,7
Complexe uitbesteding, licentiebouw en coproductie: componenten en subsystemen waarvoor NL bedrijf een deel ontwikkeling en/of veel 'engineering' doet	26,4	4,1
Engineering (incl. Software)	0,5	0,2
Investeringen ('Venture capital')	0,0	0,0
Marketingassistentie	0,4	1,8
Overdracht van kennis, licenties en technologie	0,0	2,8
Uitruil tussen overheden van wederzijdse compensatieverplichtingen	0,9	0,4
Overig: o.a. onderhoud/reparatie, R&D, vestiging	10,1	6,0
Totaal	100,0	100,0

Uit de tabel blijkt dat de inkoop van producten, R&D, onderhoud & reparatie, uitbesteding van onderdelen en 'build to print' (bewerkingen vanaf tekening) alsmede de complexe uitbesteding, licentiebouw en co-productie in zowel 2017 als 2018, evenals in andere jaren, het leeuwendeel van de gerealiseerde IP uitmaken. De verdeling tussen de categorieën schommelt door de jaren heen.

e. Toepassing van 'multipliers'

In het kader van het IP-beleid worden op case-by-case basis 'multipliers' toegepast. Een multiplier houdt in dat met een bepaalde opdracht een groter bedrag van de IP-verplichting wordt ingevuld dan de nominale waarde van de opdracht. Het doel hiervan is om activiteiten met een bijzonder karakter te stimuleren zoals onderzoek, technologie-en productontwikkeling binnen een van de prioritaire gebieden uit de DIS.

In tabel 4 is weergegeven wat in de jaren 2017 en 2018 het effect was van het toepassen van multipliers op de invulling van de IP-verplichtingen. De gemiddeld toegepaste multiplier kan per jaar (sterk) verschillen, omdat deze afhankelijk is van de mate waarin de "geclaimde" activiteiten bijdragen aan de prioritaire gebieden uit de DIS.

Tabel 4: Effecten van 'multipliers' in 2017 en 2018

Toegepaste 'multiplier'	2017	2018	2017	2018
	Zonder 'multiplier'		Met 'multiplier'	
1 (geen 'multiplier')	€ 111,1	€ 286,6	€ 111,1	€ 286,6
> 1 tot en met 5	€ 51,8	€ 15,0	€ 152,9	€ 46,6
> 5 tot en met 10	€ 0,3	€ 0,5	€ 1,6	€ 3,7
Totaal opdrachten	€ 163,1	€ 302,1	€ 265,6	€ 336,9
Investerings: >10 ¹	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 163,1	€ 302,1	€ 265,6	€ 336,9

Afgeronde bedragen in miljoenen €

f. Stand van zaken lopende overeenkomsten

Tabel 5 geeft aan wat de wijzigingen in de totale voorraad lopende overeenkomsten zijn ten opzichte van de vorige rapportages. Omdat overeenkomsten in de regel een looptijd hebben van 5 tot 10 jaar, is er altijd een 'voorraad' overeenkomsten die op het rapportagemoment ten dele zijn ingevuld. Het jaar 2017 begon met 73 overeenkomsten. Daarvan is er in 2017 1 afgedaan doordat de overeenkomst is ingevuld en zijn er 8 nieuwe bijgekomen. In 2018 zijn er 10 nieuwe overeenkomsten afgesloten en zijn er 3 afgedaan. Op 31 december 2018 waren er in totaal 87 lopende overeenkomsten.

De nog openstaande verplichtingen zijn van 31 december 2017 tot eind 2018 gewijzigd van €760 mln. naar €966 mln. per 31 december 2018. Deze zullen de komende jaren door diverse activiteiten worden ingevuld. De toename van het nog in te vullen bedrag is toe te rekenen aan een groter aantal (omvangrijke) nieuwe overeenkomsten dat is afgesloten dan in de vorige rapportage periode. De verwachting is dat dit de komende jaren verder zal stijgen door het toenemende budget van het Ministerie van Defensie.

De in 2017 en 2018 gerealiseerde IP van respectievelijk €266 mln en €337 mln. (zie tabel 1) is niet zichtbaar in tabel 5 omdat in tabel 5 alleen de stand van de invulling aan het eind van het jaar te zien is.

¹ In 2007 is besloten om de maximale 'multiplier' die wordt toegepast, te verlagen en vast te stellen op 10. Verplichtingen met bedrijven die zijn aangegaan vóór dit besluit en waarbij een hogere 'multiplier' is toegepast zijn in dit overzicht verwerkt

Tabel 5: Aansluiting huidige met vorige rapportage

Aantal ovk.	2017	Mln €
73	Initiële verplichting lopende compensatie- of industriële participatie overeenkomsten per 31 december 2016	2.963
8	Nieuwe overeenkomsten 2017	557
	Wijzigingen op bestaande overeenkomsten	27
1	Afgedane (in 2017 volledig ingevulde) overeenkomsten	-/- 7
80	Initiële verplichting lopende compensatie- of industriële participatie overeenkomsten per 31 december 2017	3.541
	Realisatie lopende overeenkomsten t/m 31 december 2017	-/- 2.781
	Nog in te vullen verplichtingen per 31 december 2017	760
Aantal ovk.	2018	Mln €
10	Nieuwe overeenkomsten 2018	242
	Wijzigingen op bestaande overeenkomsten	303
3	Afgedane (in 2018 volledig ingevulde) overeenkomsten	-/- 68
87	Initiële verplichting lopende compensatie- of industriële participatie overeenkomsten per 31 december 2018	4.018
	Realisatie lopende overeenkomsten t/m 31 december 2018	-/- 3.052
	Nog in te vullen verplichtingen per 31 december 2018	966

Afgeronde bedragen in miljoenen €